

KODEKS ETYCZNO-ZAWODOWY PSYCHOLOGA

*

Tekst Kodeksu Etyczno-Zawodowego Psychologa w obecnej wersji zatwierdzony został przez Walne Zgromadzenie Delegatów Polskiego Towarzystwa Psychologicznego w 1991 roku. Kodeks ten stanowi podstawową wykładnię zasad etycznych obowiązujących członków Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, co zostało wyrażone w **statucie Towarzystwa**.

Psychologia jako profesja i jako dyscyplina naukowa należy do tych dziedzin ludzkiej aktywności, w których centrum zainteresowania i oddziaływań jest człowiek. Relacje interpersonalne nawiązywane przez psychologa występującego zarówno w roli praktyka jak badacza czy nauczyciela podobnie jak wszelkie relacje międzyludzkie posiadają zawsze wymiar etyczny. Relacje te mają jednak szczególny, niesymetryczny charakter wynikający z przewagi kompetencji interpersonalnych po stronie psychologa, który dysponuje specjalistyczną wiedzą i technikami służącymi do poznawania innych ludzi i oddziaływania na nich. Rola zawodowa psychologa obejmuje ingerencję w sposób istnienia drugiego człowieka jako indywidualnej i niepowtarzalnej całości, ingerencję, której skutki mogą być nieodwracalne. Te okoliczności decydują o znaczeniu przestrzegania zasad etyki zawodowej w działalności psychologów i uzasadniają stawianie im wysokich wymagań etycznych. Naczelną wartością dla psychologa jest dobro drugiego człowieka. Celem jego działalności profesjonalnej jest niesienie pomocy innej osobie w rozwiązywaniu trudności życiowych i osiągnięciu lepszej jakości życia na drodze rozwoju indywidualnych możliwości oraz ulepszaniu kontaktów międzyludzkich.

W badaniach cel ten istnieje w dalszej perspektywie. Kontakt nawiązywany w celach badawczych, jeśli w swoich założeniach nie ma być pomocny, to w każdym razie nie powinien przynieść uszczerbku osobom uczestniczącym w badaniach.

Mimo różnych porządków moralnych i światopoglądowych istnieje zespół podstawowych wartości humanistycznych, które znalazły wyraz w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka ONZ. W swoich czynnościach zawodowych psycholog zawsze powinien respektować te podstawowe wartości, zwłaszcza godność osoby ludzkiej, podmiotowość i autonomię człowieka i jego prawo nieskrępowanego rozwoju. Psycholog uznaje prawo każdego człowieka do kierowania się własnym systemem wartości, dokonywania własnych wyborów, jak również prawo do intymności. Jednocześnie psycholog świadomy jest skutków, jakie przynosi lub przynieść może w przyszłości jego oddziaływanie - ostatecznie powinny to być skutki pomyślne dla odbiorcy lub odbiorców czynności zawodowych psychologa. W każdym przypadku na psychologu ciąży odpowiedzialność za następstwa kontaktu, jaki w ramach swojej roli zawodowej nawiązuje z drugim człowiekiem. Granice ingerencji psychologa wyznaczone są z jednej strony - jego kompetencjami profesjonalnymi, z drugiej strony - celami i oczekiwaniami formułowanymi przez osoby zgłaszające się po pomoc psychologiczną.

Współpracując z przedstawicielami innych zawodów, psycholog nie przekracza granic swoich kompetencji i szanuje kompetencje innych specjalistów. Jednocześnie dba o utrzymanie własnej tożsamości zawodowej, respektuje cele i wartości właściwe własnej profesji i wystrzega się identyfikacji z postawami innych specjalistów, jeśli te postawy są niezgodne z zasadami etycznymi zawodu psychologa. Zasada ta obowiązuje zawsze, ilekroć psycholog występuje w swojej roli zawodowej, bez

względu na to, jakie specyficzne są cele i zadania instytucji, w której jest on zatrudniony.

W przypadku rezygnacji z wykonywania zawodu psychologa na rzecz innych ról zawodowych (np. administracyjnych) osoba z wykształceniem psychologicznym nie powinna celowo wykorzystywać związanej z kierunkiem wykształcenia wiedzy oraz umiejętności poznawania ludzi i oddziaływania na nich w sposób niezgodny z etyką zawodową psychologa. Psycholog angażujący się w działalność polityczną nie powinien wykorzystywać prestiżu zawodu psychologa jako argumentu popierającego prezentowane poglądy.

Zasady ogólne

1. ³⁵/₁₇ Wykonując czynności zawodowe, psycholog zawsze dąży do tego, żeby kontakt z nim był pomocny dla drugiego człowieka czy grupy osób. Psycholog z racji swojego zawodu poczuwa się do udzielania pomocy psychologicznej w każdych okolicznościach, gdy zachodzi taka potrzeba.
2. ³⁵/₁₇ Psycholog jest świadomy szczególnej odpowiedzialności wynikającej ze specyfiki wykonywanego zawodu. Powinien znać granice swoich kompetencji i nie podejmuje się zadań przekraczających jego możliwości. Dokłada wszelkich starań, aby zapewnić jak najwyższy poziom wykonywanej pracy.
3. ³⁵/₁₇ Przyjmując określoną postawę wobec norm moralnych i obyczajowych w życiu prywatnym psycholog zdaje sobie sprawę, że jego decyzje w sprawach osobistych mogą wpływać na jakość jego czynności zawodowych a także rzutować na zaufanie społeczne do psychologii i psychologów. W społecznych oczekiwaniach zawarte są przy tym wysokie wymagania dotyczące przestrzegania zasad etycznych w życiu prywatnym przez osoby, których rola zawodowa obejmuje oddziaływanie na drugiego człowieka.
4. ³⁵/₁₇ Obowiązkiem psychologa jest stały rozwój zawodowy i dążenie do stałego rozwoju osobistego. Kwalifikacje psychologa powinny odzwierciedlać aktualny poziom wiedzy i technik psychologicznych. Psycholog korzysta z dorobku nauki światowej. Przyjmowanie twierdzeń i metod wypracowanych w innych warunkach społecznych i kulturowych powinna poprzedzać krytyczna analiza możliwości ich wykorzystania w naszych warunkach.
5. ³⁵/₁₇ Psycholog ustosunkowuje się twórczo do zastanego dorobku swojej dyscypliny. Przyczynia się do rozwoju wiedzy, ulepszania metod badawczych, narzędzi diagnostycznych i technik terapeutycznych. Jest krytyczny wobec własnych dokonań, rozpowszechniając je ujawnia sposoby dotychczasowej weryfikacji. Dąży do bezstronności i obiektywizmu w ocenie nowych technik oddziaływania psychologicznego i nieprofesjonalnych form pomocy psychologicznej oraz powstrzymuje się od działań utrudniających ich rozwój, nie mając po temu merytorycznych powodów.
6. ³⁵/₁₇ Psycholog udostępnia własny dorobek naukowy, przestrzegając zasad odpowiedzialności zawodowej, dobra osoby i dobra społecznego.
7. ³⁵/₁₇ Psycholog nie przedstawia niezgodnie z prawdą swojego wykształcenia, kompetencji profesjonalnych i doświadczenia zawodowego.

8. ³⁵/₁₇ Psycholog powstrzymuje się od wykonywania czynności zawodowych, jeżeli okoliczności zewnętrzne lub jego własny aktualny stan fizyczny czy psychiczny są tego rodzaju, że mogą istotnie obniżyć poziom wykonywanej pracy lub zakłócić bezstronność osądu zawodowego.
9. ³⁵/₁₇ Relacje między psychologami opierają się na wzajemnym szacunku i koleżeństwie, wynikającymi ze wspólnoty wartości i celów, świadomości rangi społecznej wykonywanego zawodu oraz przyjętej na siebie odpowiedzialności zawodowej.
10. ³⁵/₁₇ Psycholog nie jest obojętny na odstępstwa od zasad etyki zawodowej ze strony innych psychologów. Stwierdzając nieetyczne postępowanie kolegi w sprawach zawodowych lub dowiadując się o takim zachowaniu, psycholog stara się przekonać go o niewłaściwości jego czynów, korzystając gdy trzeba, z pomocy innych kolegów. Jeśli taka interwencja okazuje się nieskuteczna, psycholog zgłasza sprawę do zarządu oddziału PTP, który określa dalszy sposób jej załatwienia.
11. ³⁵/₁₇ Krytyczna ocena pracy i działalności innych psychologów nie powinna mieć charakteru deprecjonującego osobę i w żadnym przypadku nie może służyć do rozgrywek osobistych. Psycholog powstrzymuje się od wydawania takich ocen w obecności osób postronnych, dbając o nie podważanie zaufania do psychologii i psychologów.
12. ³⁵/₁₇ Psycholog wykazuje stałą troskę o prestiż i poziom wykonywania zawodu. Nie udostępnia specyficznych technik diagnozy psychologicznej osobom nieprzygotowanym do ich kompetentnego stosowania. Psycholog przeciwstawia się podejmowaniu działalności psychologicznej, a zwłaszcza stosowaniu specyficznych technik diagnostycznych i terapeutycznych przez osoby nie posiadające kwalifikacji psychologicznych.
13. ³⁵/₁₇ Psycholog nie może akceptować warunków pracy, które ograniczają jego niezależność zawodową, a zwłaszcza takich, które uniemożliwiają stosowanie zasad etyki zawodowej. Psycholog powinien domagać się poszanowania dla własnej niezależności, bez względu na pozycję jaką zajmuje w hierarchii zawodowej. Każdy psycholog ma obowiązek występować w obronie niezależności swych kolegów.

14. Psycholog jako praktyk

15. ³⁵/₁₇ Podejmując działalność praktyczną, psycholog akceptuje fakt, że jego odpowiedzialność zawodowa przybiera wówczas konkretną formę odpowiedzialności za drugiego człowieka, czy grupę osób.
16. ³⁵/₁₇ Psycholog powinien wykonywać swoje czynności zawodowe dążąc do osiągnięcia możliwie najwyższego poziomu swej pracy, bez względu na to, kto jest odbiorcą jego czynności i jaki jest jego osobisty stosunek do tej osoby czy osób. W szczególności intencja niesienia pomocy i staranność w wykonywaniu czynności zawodowych przez psychologa nie zależy od takich właściwości klienta /1/, jak: pozycja społeczna, sytuacja, materialna, poglądy polityczne, światopogląd i system wartości, rasa, narodowość i wiek a także charakter problemów wymagających interwencji psychologicznej.

17. ³⁵/₁₇ psycholog powinien poinformować klienta o ewentualnym ryzyku związanym ze stosowanymi metodami terapeutycznymi oraz o istniejących metodach alternatywnych, z uwzględnieniem metod niepsychologicznych. Jeśli psycholog nie jest w stanie udzielić skutecznej pomocy wskutek braku kwalifikacji potrzebnych w danym wypadku lub powstania wadliwej relacji z klientem, kieruje go do innego psychologa lub do innego specjalisty. Psycholog podejmuje się jedynie tych czynności zawodowych, do których posiada kwalifikacje potwierdzone odpowiednim szkoleniem i doświadczeniem praktycznym.
18. ³⁵/₁₇ Rozpoczynając pracę, psycholog każdorazowo uzgadnia z klientem cel i zakres swoich oddziaływań oraz zasadnicze sposoby postępowania. Ustalenia te mają charakter wstępny i mogą ulec zmianie w toku dalszych kontaktów. W przypadku istnienia niezgodności poglądów należy dążyć do uzgodnienia jednolitego stanowiska. Psycholog respektuje system wartości klienta i jego prawo do podejmowania własnych decyzji, nie powinien jednak podejmować się interwencji, jeśli jej cele lub stosowane metody nie byłyby zgodne z jego etyką zawodową.
19. ³⁵/₁₇ Osoby zgłaszające się do psychologa nie z własnej inicjatywy zarówno dorośli jak dzieci, (kierowane na badania diagnostyczne lub zabiegi psychokorekcyjne) powinny być przez niego informowane o celu postępowania, stosowanych metodach, wynikach i sposobie ich udostępnienia. Psycholog stara się uzyskać akceptację planowanych czynności zawodowych przez te osoby.
20. ³⁵/₁₇ Osoby małoletnie powinny być traktowane w sposób szczególny. Podstawową zasadą psychologa w pracy z osobami małoletnimi jest ich dobro, co oznacza, że osoby te w kontaktach z psychologiem mają prawa nie mniejsze niż klienci dorośli. Kontakty z psychologiem w żadnym razie nie mogą być realizowane pod presją ze strony instytucji i osób dorosłych decydujących w imieniu małoletniego. W takim przypadku oraz z razie stwierdzenia naruszenia przez instytucję lub osoby dorosłe dobra małoletniego psycholog ma prawo odmówić współpracy z tymi instytucjami i osobami. Psycholog ma moralny obowiązek stać w obronie praw małoletniego. Psycholog ma prawo i też obowiązek respektować decyzję małoletniego jako osoby ludzkiej w zakresie kontaktów z nim.
21. ³⁵/₁₇ Osobom korzystającym z diagnozy i terapii psychologicznej psycholog udziela informacji o stosowanych metodach i uzyskanych wynikach, kierując się dobrem tych osób. Psycholog unika postępowania stwarzającego ryzyko zagrożenia wartości cenionych przez klienta a także okazji do błędnej interpretacji podawanych informacji. W wypadkach wątpliwych psycholog upewnia się, czy informacje zostały właściwie zrozumiane.
22. ³⁵/₁₇ Psychologa obowiązuje przestrzeganie tajemnicy zawodowej. Ujawnienie wiadomości objętych tajemnicą zawodową może nastąpić jedynie wtedy, gdy poważnie zagrożone jest bezpieczeństwo klienta lub innych osób. Jeśli jest to możliwe, decyzję w tej sprawie należy dokładnie omówić z doświadczonym i bezstronnym kolegą. Materiały poufne powinny być komisyjnie zniszczone, jeżeli zaistnieją warunki grożące ich ujawnieniem.
23. ³⁵/₁₇ Wnikanie w intymne, osobiste sprawy klienta dopuszczalne jest jedynie w takim zakresie, jaki wynika z celów pomocy psychologicznej.
24. ³⁵/₁₇ Współpracując ze specjalistami z innych dziedzin lub korzystając z ich konsultacji (tj. wykonując badanie na ich zlecenie), psycholog udostępnia wyniki własnych badań tylko w takim stopniu, w jakim jest to potrzebne. Informuje przy tym o konieczności utrzymania tych danych w tajemnicy.
25. ³⁵/₁₇ Korzystając z pomocy personelu pomocniczego bez pełnych kwalifikacji (np. asystenci psychologiczni, studenci, pielęgniarki itp.) psycholog odpowiada za

realizację zasad etyki zawodowej. W szczególności psycholog powiadamia asystentów o obowiązku bezwzględnego przestrzegania tajemnicy zawodowej, z wyjątkiem zagrożenia bezpieczeństwa osób, a materiały powierzone asystentom do opracowania zabezpiecza w miarę możliwości przed imienną identyfikacją.

26. ³⁵/₁₇ Psycholog zachowuje wrażliwość etyczną, nie unika rozstrzygania konfliktów moralnych, lecz stara się je dostrzegać, dokładnie rozważa sytuację i podejmuje decyzje kierując się własnym rozeznaniem, w oparciu o naczelne wartości etyczne swojego zawodu. Nawet nie akceptując postępowania osoby, psycholog powinien starać się jej pomóc.
27. ³⁵/₁₇ Gdy w swoich czynnościach zawodowych psycholog zostanie uwikłany w konflikt interesów, zarówno między osobami, jak między osobami i instytucją, postępuje tak, aby nie spowodować szkody dla którejkolwiek z zainteresowanych stron. Jeśli w grę wchodzi konflikt między interesami osoby i instytucji, psycholog zachowuje bezstronność
28. ³⁵/₁₇ Ogłaszając lub reklamując usługi zawodowe, psycholog rzetelnie przedstawia swoje kwalifikacje i zakres oferowanych czynności.
29. ³⁵/₁₇ Psycholog jako psychoterapeuta jest świadomy niebezpieczeństw wynikających z jego możliwości wpływania na innych ludzi, w związku z czym poddaje się superwizji lub konsultacji.

30. Psycholog jako badacz

31. ³⁵/₁₇ Psycholog w roli badacza zdaje sobie sprawę z tego, że wyniki badań naukowych nie tylko stanowią poszerzenie obszaru ludzkiej wiedzy, lecz mogą także być wykorzystane w praktyce społecznej. Psychologia ze względu na swą bliskość z życiem społecznym jest tą dziedziną nauki, której wyniki mogą być nadużywane w celu kształtowania przekonań i zachowania ludzi. Podejmując badania naukowe psycholog starannie rozważa ich stronę etyczną, a zwłaszcza możliwe pozytywne i negatywne konsekwencje udostępnienia wyników badań i ich wykorzystania w praktyce społecznej.
32. ³⁵/₁₇ Psycholog prowadzący badania naukowe podejmuje tematy zgodne z wartościami etycznymi swojej profesji, jest odpowiedzialny za dobór metod badawczych umożliwiających uzyskanie wiarygodnych wyników i za rzetelne przedstawienie rezultatów badań. W sprawach tych psycholog podejmuje decyzje nie ulegając presji osób ani okoliczności.
33. ³⁵/₁₇ Podejmując badania z udziałem ludzi, psycholog starannie rozważa zgodność planowanego przedsięwzięcia z ogólnymi zasadami etyki zawodowej. Przy zatwierdzaniu planów badań podległych członków zespołu badawczego, doktorantów czy magistrantów kierownik lub promotor powinien uwzględniać kryteria etyczne. Osoby pracujące pod czyimś kierunkiem również ponoszą odpowiedzialność za stronę etyczną badań, w tym zakresie, w jakim zależy to od ich własnej decyzji.
34. ³⁵/₁₇ Psycholog przestrzega zasady dobrowolności uczestniczenia w badaniach psychologicznych, a także respektuje prawo uczestników do wycofania się w dowolnym momencie z dalszego udziału w badaniach. Jeżeli uczestnicy badań pozostają w stosunku zależności wobec prowadzącego badania jako jego studenci, klienci lub pracownicy, a także wtedy, gdy istnieje możliwość społecznej presji na udział w badaniach, należy szczególnie zadbać o to, aby zasada dobrowolnego udziału nie była naruszona.

35. ³⁵/₁₇ Psycholog nie podejmuje badań, które mogłyby narazić osoby uczestniczące na cierpienia lub utratę cenionych wartości. Jeżeli ważne względy poznawcze i praktyczne przemawiają za przeprowadzeniem tego rodzaju badań i nie istnieją inne sposoby uzyskania danych, należy bezstronnie rozważyć, czy spodziewane korzyści z badań uzasadniają i usprawiedliwiają ich prowadzenie. Przed uzyskaniem zgody na udział w badaniach należy w takich wypadkach szczególnie starannie poinformować przyszłych uczestników o ich przebiegu. Uczestnikami takich badań nie mogą być osoby pozostające w stosunku zależności wobec prowadzącego badania. Psycholog zobowiązany jest również podjąć wszelkie dostępne kroki w celu zminimalizowania przykrości związanych z badaniami i ich negatywnych skutków dla osób uczestniczących.
36. ³⁵/₁₇ Przed rozpoczęciem badań psycholog ma obowiązek poinformowania uczestników o ich celu, przebiegu, a zwłaszcza o tych aspektach badania, co do których w sposób uzasadniony można oczekiwać, że będą wpływać na gotowość uczestniczenia oraz wyjaśnić wszystkie inne aspekty badania, o które pytają uczestnicy i uzyskać ich zgodę. Jeżeli planuje się zastosowanie urządzeń rejestrujących zachowanie uczestników badań (kamera, magnetofon albo obserwacja z ukrycia) bezwzględnie należy o tym poinformować badanych i uzyskać ich zgodę. Dotyczy to zarówno dorosłych jak i dzieci. W wyjątkowych wypadkach informację tę można przekazać po zakończeniu badań, należy jednak wtedy zapewnić badanym możliwość odmowy zgody na wykorzystanie uzyskanych od nich danych.
37. ³⁵/₁₇ W każdym przypadku powoływania się na konkretne wyniki badań psycholog usuwa z nich wszystko, co mogłoby się przyczynić do identyfikacji osób uczestniczących.
38. ³⁵/₁₇ Posługując się w badaniach zwierzętami, psycholog unika zadawania im cierpień, jeśli ze względu na szczególnie ważne cele badawcze cierpienie zwierzęcia jest nie do uniknięcia, psycholog usilnie dąży do jego złagodzenia.
39. ³⁵/₁₇ Psycholog dba o rzetelne przedstawienie wyników swych badań i stara się zapobiec ich niewłaściwemu wykorzystaniu. Dlatego należy zawsze uwzględniać wyniki, które nie potwierdzają hipotez badawczych, istnienie alternatywnych hipotez i alternatywnych sposobów interpretacji wyników oraz ograniczenia zasięgu generalizacji uzyskanych rezultatów. Szczególną ostrożność należy zachować przy formułowaniu praktycznych wniosków z badań.
40. ³⁵/₁₇ Psychologa obowiązuje prawdziwe i wyczerpujące informowanie o źródłach, z których korzystał. Psycholog nie zataja, że korzystał w swoich publikacjach lub pracach badawczych z materiałów innych autorów oraz z pomocy i konsultacji innych osób.
41. ³⁵/₁₇ Uczestnicząc w pracach zespołowych, psycholog respektuje prawa autorskie innych członków zespołu i dba o ochronę własnych praw autorskich. Zasada ta jest szczególnie ważna przy prowadzeniu badań interdyscyplinarnych.
42. ³⁵/₁₇ Psycholog nie firmuje swoim nazwiskiem żadnych publikacji lub prac, w których nie brał udziału, ani nie przedstawia swojego udziału w sposób niezgodny z rzeczywistym wkładem wniesionym w te prace.

43. ³⁵/₁₇ Psycholog opiniujący prace badawcze innych autorów zdaje sobie sprawę ze znaczenia krytyki naukowej w rozwoju dyscypliny i ciężącej na nim osobistej odpowiedzialności za rzetelność wydawanych ocen. Psycholog nie podejmuje ocen pracy, jeśli istnieją okoliczności uniemożliwiające wydanie bezstronnej, rzetelnej i kompetentnej oceny .
44. ³⁵/₁₇ Psycholog jako członek społeczności akademickiej realizuje naczelną wartość etyczną swojego zawodu, jak godność, podmiotowość i autonomia człowieka. W kontaktach z przedstawicielami innych dziedzin nauki stara się upowszechniać typ relacji oparty na tych wartościach.

45. Psycholog jako nauczyciel i popularyzator

46. ³⁵/₁₇ Psycholog jest świadomy faktu, że ze względu na specyfikę dyscypliny jego osobiste przekonania, wartości i prywatne normy etyczne wpływają na dobór i sposób przekazywania treści dydaktycznych. Występując w roli nauczyciela pokazującego wiedzę psychologiczną, psycholog powinien zaznaczyć, kiedy prezentuje osobisty punkt widzenia; obowiązuje go jednak znajomość i rzetelne przedstawienie innych stanowisk.
47. ³⁵/₁₇ Przygotowując studentów i absolwentów do praktycznego wykonywania zawodu, należy kłaść nacisk na jego aspekty etyczne, akcentując naczelną wartość etyczną zawodu. Psycholog wykorzystuje konkretne przykłady dla rozwijania wrażliwości etycznej przyszłych psychologów i ich umiejętności rozstrzygania dylematów moralnych towarzyszących wykonywaniu czynności zawodowych. Pokazuje i przybliża studentom wzorce etycznego postępowania w sprawach zawodowych.
48. ³⁵/₁₇ Psycholog jako nauczyciel, zwłaszcza przy nauczaniu umiejętności praktycznych, zdaje sobie sprawę, że jego postępowanie w stosunku do klientów czy podopiecznych kształtuje postawy zawodowe uczniów.
49. ³⁵/₁₇ W zajęciach dydaktycznych, podczas których prowadzone są demonstracje osób lub wytworów, psycholog unika momentów o charakterze widowiskowo-sensacyjnym. Wszelkie demonstracje powinny cechować dyskrecja i takt. Jeśli demonstracja dotyczy osób, udział w niej powinien być w pełni dobrowolny a osoby uczestniczące powinny być chronione przed jakimikolwiek skutkami ujemnymi. Jeśli pojawi się ryzyko zaistnienia takich skutków, należy demonstrację przerwać.
50. ³⁵/₁₇ Zajęcia w charakterze laboratoryjno - ćwiczeniowym dostarczające uczestnikom okazji do wglądu we własne problemy emocjonalne mogą być prowadzone jedynie przez psychologów posiadających odpowiednie przeszkolenie. Psycholog prowadzący tego rodzaju zajęcia odpowiada za ich bezpośrednie i odległe skutki i dla uczestników.
51. ³⁵/₁₇ Psycholog nie prowadzi żadnego wycinkowego szkolenia dla niepsychologów w zakresie funkcji i prac wymagających pełnego wykształcenia i kwalifikacji psychologa.
52. ³⁵/₁₇ Psycholog w miarę swoich możliwości przeciwdziała nauczaniu psychologii przez osoby nie posiadające wykształcenia psychologicznego, np. zgłaszając takie fakty do Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Psychologicznego.

53. ³⁵/₁₇ Upowszechniając wiedzę psychologiczną, psycholog dba o zgodność przekazywanych treści ze współczesnym stanem nauki, uwzględnia różnice między hipotezami i dobrze udokumentowanymi twierdzeniami i w sposób rzetelny przedstawia praktyczne możliwości psychologii. Szczególnie starannie psycholog przedstawia te treści, które są niezgodne z obiegową wiedzą psychologiczną lub podatne na różnorakie interpretacje.

Zasady Kodeksu Etyczno-Zawodowego obowiązują wszystkich polskich psychologów. Wstępując do Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, psycholog przyjmuje na siebie zobowiązanie skrupulatnego przestrzegania zasad Kodeksu Etyczno-Zawodowego Psychologa i upowszechniania ich wśród psychologów niezrzeszonych w PTP. Postępowanie członka PTP sprzeczne z Kodeksem Etyczno-Zawodowym pociąga za sobą sankcje, o których orzeka Sąd Koleżeński.

KODEKS ETYCZNY APA

Etyka i kompetencje

Nie każdy kto oferuje usługi psychologiczne jest godny zaufania. W pełni świadomi, że większość potencjalnych klientów, włączając wielkie organizacje, nie posiada obeznania w psychologii niezbędnego by być mądrym klientem, pozbawieni skrupułów praktycy - a przede wszystkim nie psychologowie - stworzyła idąc na łatwiznę wątpliwe produkty i usługi. Menadżerowie mając do czynienia z chronicznymi problemami z morale załogi, z produkcją, z obrotem znaleźli obiecujące, szybkie i dostępne rozwiązanie, które jest tak samo kuszące jak i nierealistyczne. Co za tym idzie szarlatani prosperują, zazwyczaj na koszt organizacji, społeczeństwa i reputacji legalnej psychologii. Dobrym przykładem jest wzrost przemysłu znanego jako testowanie "uczciwości" czy "prawości" (Science Agenda, 1991). Jak zobaczymy później, wnioski na podstawie testów świadczących o nieuczciwości pracowników są często przesadzone i wielu przyzwoitych ludzi cierpiało upokorzenia i finansowa stratę spowodowana błędnym użyciem testu.

Czy istnieje obrona przed niekompetentnymi i nieodpowiedzialnymi praktykami? Najlepsza ochrona jest wiedzieć cokolwiek o technikach stosowanych przez uprawnionych praktyków, włączając ich ograniczenia. Jednym celem tej książki jest wyposażyć Cię w wiedzę odnoszącą się do psychologii. Inna obrona leży w wiedzy o tym gdzie udać się po dodatkowe informacje. Praktykowanie psychologii podlega uregulowaniom zarówno prawnym jak i zawodowym, tak jak medycyna czy prawo. Prawo stanowe wymaga, żeby psychologowie zdobyli określone standardy wiedzy i kompetencji a specjalne komisje ds. licencji ustalają i wprowadzają w życie je w życie. Dodatkowo kodeks etyki zawodowej (patrz tabela 1.3) daje prawo, aby praktycy funkcjonowali w tej dziedzinie specjalizacji swoich kompetencji. A zatem, przynajmniej pewne zapewnienie kompetencji jest możliwe jedynie przez określenie czy dana osoba jest licencjonowana lub czy posiada certyfikat psychologa przyznany przez stan. Od czasu gdy stany różnią się polityką dotyczącą licencjonowania praktyków nie należących do służby zdrowia, jedynie część psychologów w USA ma licencje (Howard, 1990). Ze stanowiska klienta, prosty telefon do komitetu etycznego czy stanowego stowarzyszenia psychologicznego lub do American Psychological Association (APA) może często ustalić uprawnienia usług lub referencje oferowane przez praktyka.

ZASADY ETYCZNE PSYCHOLOGÓW

Wstęp

Psychologowie pracują aby rozwinąć niezawodną i wiarygodną część wiedzy naukowej opierającą się na badaniach. Mogą stosować tę wiedzę do zachowań człowieka w różnych kontekstach. Występują oni w wielu rolach, jak badacz, diagnosta, terapeuta, nadzorca, konsultant, administrator, kurator socjalny, biegły, świadek. Ich celem jest poszerzyć wiedzę o zachowaniu i gdzie właściwe, zastosować ją w praktyce aby ulepszyć warunki zarówno jednostki jak i społeczeństwa. Psychologowie szanują główną znaczenie wolności pytania i wyrażania w badaniach, nauczaniu i publikacjach. Starają się również pomóc społeczeństwu w rozwijaniu uzasadnionych sądów i wyborów dotyczących ludzkiego zachowania. Kodeks etyczny zapewnia wspólny zestaw wartości, według których psychologowie budują swoją zawodową i naukową pracę.

Ten Kodeks ma na celu zapewnienie zarówno ogólnych zasad i reguł decydowania aby objąć większość sytuacji, które napotykają psychologowie. Ma on jako podstawowy cel dobro i ochronę jednostek i grup, z którymi psychologowie pracują. Indywidualna odpowiedzialnością każdego psychologa aspirować do najwyższych możliwych standardów zachowania. Psychologowie szanują i chronią prawa obywatelskie i nie uczestniczą świadomie, ani nie godzą się na niesprawiedliwe praktyki dyskryminacyjne.

Rozwój dynamicznego zestawu standardów etycznych dla zachowań związanych z pracą dla psychologów wymaga osobistego zaangażowania i starań przez całe życie aby postępować etycznie; zachęcać studentów, podopiecznych, pracowników i kolegów, jeżeli możliwe do etycznego zachowania; oraz konsultować jeżeli potrzebne z innymi problemami dotyczące etyki. Każdy psycholog uzupełnia, lecz nie pogwałca zasad i wartości Kodeksu Etycznego na podstawie porady wyniesionej z osobistych wartości, kultury i doświadczenia.

Zasada A: Kompetencja

Psychologowie starają się utrzymać wysoki standard kompetencji w swojej pracy. Uznają oni istnienie barier swoich poszczególnych umiejętności i ograniczeń swojej specjalistycznej wiedzy. Dostarczają jedynie te usługi i używają jedynie tych technik, co do których są wykwalifikowani przez zdobytą wiedzę, szkolenia i doświadczenie. Psychologowie są świadomi faktu, że kompetencje wymagane w świadczeniu usług, uczeniu i /lub poznawaniu grup ludzi różni się ze względu na wyróżniające cechy tych grup. W obszarach, w których nie istnieją jeszcze uznane standardy zawodowe psychologowie starają się wystawiać ostrożne sady i przedsięwzięć odpowiednie środki ostrożności aby chronić dobro tych, z którymi pracują. Utrzymują wiedzę o istotnych naukowych i zawodowych informacjach, odpowiednia do usług jakie udzielają, rozpoznają potrzeby trwającej edukacji. Psychologowie czynią odpowiedni użytek z naukowych, technicznych i administracyjnych źródeł.

Zasada B: Prawość

Psychologowie starają się promować prawość w nauce, nauczaniu i praktyce psychologii. W tych działaniach psychologowie są uczciwi, sprawiedliwi i szanują innych. W opisywaniu lub relacjonowaniu ich kwalifikacji, usług, produktów, honorariów, badań czy nauczania, nie tworzą twierdzeń, które są fałszywe, mylące lub zwodnicze. Psychologowie próbują być świadomi swojego własnego systemu przekonań, wartości, potrzeb i ograniczeń oraz efektów swojej pracy. Aż do granic wykonalności podejmują próby aby wyjaśniać zainteresowanym stronom rolę jaką odgrywają oraz jak odpowiednio funkcjonować w odniesieniu do tych ról. . Psychologowie unikają nieodpowiednich i potencjalnie szkodliwych podwójnych stosunków - relacji.

Zasada C: Odpowiedzialność naukowa i zawodowa

Psychologowie przestrzegają zawodowych standardów zachowania, wyjaśniają swoje zawodowe role i obowiązki, akceptują właściwą odpowiedzialność za swoje zachowanie i dostosowują swoje metody do potrzeb różnych populacji. Psychologowie konsultują się, relacjonują i współpracują z innymi profesjonalistami i instytucjami w zakresie potrzebnym aby świadczyć najlepsze usługi pacjentom, klientom lub innym odbiorcom ich usług. Zasady moralne i zachowanie psychologów jest sprawą osobista w takim samym stopniu jak jest to prawdziwe dla każdej innej osoby, jednak zachowanie psychologów może narazić na szwank odpowiedzialność zawodowa lub zmniejszyć zaufanie społeczne do psychologii i

psychologów. Psychologowie martwią się czy ich koledzy podporządkują etyce swoje postępowanie zawodowe i naukowe. Gdy właściwie konsultują się kolegami aby zapobiec nieetycznym zachowaniom.

Zasada D: Szacunek dla praw i godności ludzi

Psychologowie obdarzają należyty szacunkiem fundamentalne prawa, godność i wartość wszystkich ludzi. Szanują prawo jednostki do prywatności, poufności samo decydowania i autonomię, świadomość, że uwarunkowania prawne i inne mogą prowadzić do niekonsekwencji i konfliktu z korzystaniem z przysługujących praw. Psychologowie są świadomi różnic kulturowych, indywidualnych i związanych z rolą, włączając te związane z wiekiem, płcią, rasą, etnicznością, pochodzeniem narodowym, religią, orientacją seksualną, upośledzeniem, językiem i statusem socjo-ekonomicznym. Psychologowie starają się wyeliminować ten efekt pracując nad uprzedzeniami wywodzącymi się z tych czynników i nigdy nie uczestniczą świadomie i nie godzą się na niesprawiedliwe praktyki dyskryminacyjne.

Zasada E: Troska o dobro innych

Psychologowie starają się przyczynić do dobra osób, z którymi współdziałają zawodowo. W swoich działaniach zawodowych psychologowie rozważają dobro i prawa swoich pacjentów czy klientów, studentów, podwładnych, uczestników badań lub innych osób na które wpływa oraz dobro zwierząt biorących udział w badaniach. Gdy wśród spraw i wymagań psychologów pojawia się konflikty, podnoszą oni działania aby je rozwiązać i wypełniać swoje role w odpowiedzialnym stylu, który nie dopuszcza lub minimalizuje szkody. Psychologowie są wrażliwi na realne i przypisane różnice we władzy pomiędzy nimi i innymi, oraz nie wykorzystują lub wprowadzają w błąd innych ludzi podczas lub po zawodowym kontakcie.

Zasada F: Odpowiedzialność społeczna

Psychologowie są świadomi swojej zawodowej i naukowej odpowiedzialności w stosunku do społeczności i społeczeństwa, w którym pracują i żyją. Stosują i ujawniają swoją wiedzę psychologiczną aby przyczynić się do dobra ludzkiego. Psychologowie martwią się i pracują by załagodzić przyczyny, dla których ludzie cierpią. Gdy podejmują się badań, starają się zwiększyć dobro ludzi i wzbogacić naukę psychologii. Psychologowie stosują się do prawa oraz popierają rozwój prawa i polityki społecznej, która dba o interesy ich pacjentów lub klientów i społeczeństwa. Są zachęceni aby włączyć część swojego zawodowego czasu na zajęcia bezinteresowne.

Psychologowie są świadomi swojej zawodowej i naukowej odpowiedzialności w stosunku do społeczności i społeczeństwa, w którym pracują i żyją. Stosują i ujawniają swoją wiedzę psychologiczną aby przyczynić się do dobra ludzkiego. Psychologowie martwią się i pracują by załagodzić przyczyny, dla których ludzie cierpią. Gdy podejmują się badań, starają się zwiększyć dobro ludzi i wzbogacić naukę psychologii. Psychologowie stosują się do prawa oraz popierają rozwój prawa i polityki społecznej, która dba o interesy ich pacjentów lub klientów i społeczeństwa. Są zachęceni aby włączyć część swojego zawodowego czasu na zajęcia bezinteresowne.

Na podstawie źródła: http://psyche.com.pl/?p=pokaz_art&q=psychologia/etyka&s=0